

SĂMĂNĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ SĂPTĂMINALĂ

Redacția și Administrația
BUCUREȘTI
Strada Regală, 6

SUPT DIRECȚIA UNUI COMITET

ABONAMENTUL
10 Lei pe an

O CARTE DESPRE IAȘI

- Citera observații și propuneri fără gînd rău împotriva nimănui —

La premiile Academiei, care cad une ori și pe cărți slabe — așa încît cine n'ar avea dreptul să încerce, chiar cînd e încredințat că a dat la lumină o carte slabă, o carte rea? —, s'a presintat anul acesta și o lucrare frumos tipărită în format mare și bogat ilustrată, care poartă pe copertă, lingă o pecete urită din anul 1834, titlul: «N. A. Bogdan. Orașul Iași, schițe istorice și administrative; 160 ilustrații (sic)». Sînt în adevăr 160 de ilustrații, toate interesante, multe nouă și cea mai mare parte bine executate și un text, care se întinde pe nu mai puțin de 338 de pagini, format mare și literă mică.

Ce se poate cuprinde în această carte se vor fi întrebat cetitorii cărora li s'a adus la cunoștință titlul de mai sus? Iată ce: o descriere a Iașilor supt raportul climei și al așezării geografice și al numărului locuitorilor ș. a. Apoi un al doilea capitol, în care se spune cit de vechi e Iașul; pe urmă un al treilea, în care se arată ce s'a petrecut pe stradele lui înguste, între curțile mari cu case mici, pe vremea cînd orașul era, cum zice bine, cu cuvîntul vechi, autorul: «Scaun de Donnie». Apoi afli dezvoltarea Mitropoliei care s'a așezat în veacul al XVII-lea (pe timpul lui Vasile Lupu) în Iași și a rămas acolo pînă în zilele noastre. Și se arată prin cite focuri și prefaceri a trecut Curtea Domnească, adecă zidirea în care se adăpostia bucuria și restriștea, grijile amare din ultimele timpuri și smerita glorie din vechile veleături, ale Domnilor Moldovei. Treci pe urmă la bisericile Iașilor, cărora autorul li zice «mănăstiri și biserici», la cele 48 de sfinte lăcașuri pe care le poate număra acel ce a scris cartea, — 48 de biserici de zid, trainice și mai toate frumoase: strălucită moștenire a vremilor pe care le laudăm de paradă fără a le înțelege, cînd chiar nu le batjocurim fiindcă nu le-am înțeles. Vin la rînd «așezămintele culturale», vechi și nouă, făcute de o potrivă cu jertfe: cele mai de de mult, trainice, celelalte, atît de trainice cît mai în-

găduie interesul de partid, interesul personal și destrăbălarea gospodăriei de astăzi. Și iată acum expunerea Artelor Frumoase care a înflorit în Iași. Și, pentru plăcerea cetitorilor, pagini din atîția călători cari au trecut pe aici de la 1593 până astăzi (autorul știe numai de la 1593) și a văzut drumuri prăfoase sau așternute cu tină, albe case pașnice, boieri fierbînd în ifosul lor mai mult decît împărătesc și atîtea chipuri frumoase la ferestruicile cu zăbrele. În sfîrșit, șapte capitole despre Iașii de astăzi, cu înșirarea primarilor — nume, biografii, portrete — și a «oamenilor de samă» cari, binevoind a muri, s'a făcut vrednici de a fi lăudați și dați în stambă de d. N. A. Bogdan.

Și acum cetitorul va zice: cine e d. N. A. Bogdan, pe care Primăria Iașului l-a învrednicit de înalta cinste de a strînge la un loc într'o formă plăcută ce se poate ști mai însemnat cu privire la Iași într'un volum menit să se înfățișeze familiei regale, care venia să viziteze orașul?

Colaborator al «Familiei» și al multor ziare vechi și nouă, d. N. A. Bogdan a scris anecdote și povești, poezii și piese de teatru, care n'a prins. E un Ieșan, care cunoaște bine Iașul de acum și care-l iubește de sigur. Comanda Primăriei îl va fi bucurat foarte mult, și s'a apucat de scris cu multă râvnă. Prietenii și cunoștii i-au pus la îndămină vechi gravure și tablouri, portrete și fotografii. Apoi d-sa care uitase — cui nu i se întîmplă aceasta în România? — că nu e istoric, a luat înaintea sa un studiu al d-lui Ghibănescu și a dat capitolul al II-lea, a luat *Istoria Romînilor* a d-lui Xenopol și cărțile celele răposatului unchiu al mamei mele Manolachi Drăghici, și a dat capitolul al III-lea; d. C. Erbiceanu, cu *Istoria Mitropoliei Moldovei*, i-a dat capitolul al IV-lea, și un articol al lui Papadopol-Calimah, în *Convorbirile literare*, capitolul al V-lea, și așa mai departe până la capitolele din urmă, unde ajută statisticele din Arhiva Primăriei. Aceasta cît privește fondul, căci forma — stil de cancelarie și multe extrase, mai ales zădarnice —, forma e a d-lui N. A. Bogdan. Și astfel autorul acestei cărți mari, frumoase și mult-împodobite se va fi mirat la sfîrșit ce lesne se poate face o carte, oricît de învățată, pe cînd sîntem totuși cîțiva în această țară cari ne mirăm la fiecare lucrare nouă de greutățile cu care ea, în fondul și forma ei, se smulge din sufletul nostru. Și iarăși va fi rămas nedumerit concurentul la premiul Academiei gîndindu-se că tot în Iași un om foarte râvnitor și cu cunoștinți mai mari decît ale d-lui N. A. Bogdan, d. Gh. Ghibănescu, stă și adună de lungi ani de zile știre după știre fără să se încumete a da încă o istorie a orașului, pe care nici-o Primărie nu i-a cerut-o până acuma.

Judecînd în toată dreptatea și fără supărarea nimănui, cartea aceasta pompoasă n'aduce nimica nouă decît ilustrațiile. Trebuia ca lucrarea să fie dată d-lui Ghibănescu, singurul om care se mai ocupă sirguitor de studii istorice în Iași, făcîndu-le cit poate de bine; ea se putea mărgeni la 100 de pagini în 8°; orî-ce erudiție — adevărată, nu, că aceasta, falsă, — era de prisos; și căldura, induioșarea se cădea să-î fie cea d'întăiu însușire.

Volumul are 22 de coale: coala de tipar se va fi plătit, în multe exemplare care se vor fi tras, pînă la 100 de lei; pe lîngă aceasta vine costul ilustrațiilor. Și poate plata autorului. Iată că avem 3.000 de lei, sau 4.000 de lei, și chiar 5.000 de lei.

E mult. Și Iașul e sărac. Și iată ce se putea face cu 5.000 de lei spre a veșnici visita Regelui la Iași.

O bibliotecă publică, o modestă bibliotecă pentru acei ce nu sînt nici profesori, nici studenți, nici elevi de liceu măcar, dar vreau să se lumineze din cărți care nu sînt scrise pentru mințile înalte. E o rușine că Iașii n'o au, precum e rușine că n'o au nici Bucureștii, nici Craiova, nici Brăila și că Galații o au numai din pomana răposatului Urechia și a Academiei Romine. Orî-ce oraș din țară — decî și Iașii — au odăi goale, și chiar case aproape goale. Lemnele de foc și cîteva lampe cu gaz costă puțin. Iar personalul... Personalul ar fi putut să fie dintre acei studenți, cari fac societăți culturale fără nici-o urmare practică, și cari s'ar fi schimbat cu ziua, fără plată.

Și, dacă s'ar fi spus acest gînd înnaintea Regelui, Reginei, Principilor și atîtor puternici, atîtor bogătași ai țerii, puindu-se ca întăiu dinar cei 5.000 de lei pe cari Primăria îi avea pentru jertfe culturale, — ar fi rămas nesimțitoare inimile, și nu s'ar fi adaos alte prinoase, de bani, de cărți, de lucruri?

Și în Biblioteca pentru popor a Regelui Carol I-iu, alții, tîrziu de tot, ar fi binecuvîntat ceasul solemn cînd s'a întemeiat acest așezămînt.

N. IORGA

CUGETĂRI

E ciudat cum se pot gîndi oamenii la moarte cînd e atita de făcut în viață.

*

Rizi de ce înțelegi prea bine, dar și de ce nu înțelegi de loc.

X.

DOINA BRADULUI

Prieten în viață
 Tu, bradule, ni ești
 Că, unde noi ne ducem,
 Tu veșnic ne'nsoțești.

Cînd pruncii sînt în fașe,
 Din trunchiul tău enorm
 Tu dai să facă leagăn...
 Iar copilașii dorm.

În paza ta și-a mamei
 Și'n dulcile cîntări,
 Ce dulce e viața
 Trăită'n legănări!

În umbra ta copiii
 Cresc mari, se fac flăcăi;
 Iar tu li-ascunzi cărarea
 Prin codri, munți și văi.

La nuntă, nici nuntașii
 Nu staū cu tine reci,
 Ci ei te pun în poartă
 Cu ei ca să petreci.

Și'n toiul veseliei,
 Cu mîndrul călăreț
 Salți falnic la urechea
 Căluțului isteț...

Din trunchiul tău la casă
 Tu dai să-și facă prag —
 Ești cel mai bun prieten
 Al nostru, cel mai drag!

Cînd e haiducu'n codru
 Tu stai în calea lui,
 Și puî o rămurică
 La coama murgului.

Iar, cînd plecăm din lume,
 În veșnicul pustiū
 Tu ne'nsoțești și'n groapă:
 Noi morți... iar tu — sicriū!..

G. SĂPUNARU.

SIMA BALTAG

III.

Acuma se lipise cu tot sufletul de gospodăria popei... Cînd se întorcea seara acasă, preoteasa îl întîmpina une ori cu un păhărel de rachiū :

— Ia de colea Simo, că vei fi obosit, voinice! Și rachiuașul rece și tare aluneca pe gît ca untdelemnul, amorțindu-î oboseala mădularilor. Dacă se întîmpla să mîntuie une ori mai de vreme și-se întorcea acasă, nu sta cu minile 'n sîn, ci s'apuca, ba să taie lemne, ba să

mulgă vacile. ba să ude niște vetre de flori și câteva straturî de legume din grădină. Un asemenea argat e sculă de aur la o gospodărie frumoasă: pe ce pune mîna, se pricepe.

De la o vreme însă a băgat de seamă Baltag că preoteasa-l cam ocolește, și el își bătea capul să afle cu ce-a putut-o supăra. Păhărelul de rachiū nu-l mai întîmpina ca mai 'nainte și nici glasul dulce al preotesei nu-l mai îndemna:

— Ia, de colea, Simo, că vei fi obosit, voinice! Dintre toți argații numai lui Sima nu i-ar fi spus preoteasa vre-o vorbă aspră. Pe ceilalți îi făcea cum îi venia la gură, cînd se necăjia. Și asta-l mîncă pe Sima: «cu ce-a greșit el să nu mai ție stăpîni la dinsul!?» Căci dacă unul din stăpîni a început a fi nenulțămîtit de o slugă, în curînd i se va urî și celuilalt cu el...

... Dar mai era încă o părere de rău, ascunsă 'n adîncul sufletului său mohorit, și părerea asta de rău îl rodea cum roade viermele mărul.

Îi părea rău că nu mai poate trage cu coada ochiului spre brațul durduliū și călduț ce se zăria supt mîneca largă a cămășii de pînză albă ca zăpada, cînd preoteasa-î întindea păhăruțul de rachiū. De multe ori s'a uitat Sima la brațul preotesei, și de multe ori s'a gîndit el că trebuie să fie dulce dezmierdarea unui braț de femeie frumoasă. În sufletul lui încercat, închis, nu se putuse încă sălășlui iubirea. Și nici n'ar fi iubit el așa pe orîșicine... O, nu!...

Dar preoteasa par'că era femeie de haiduc, nu de popă... S'o fi văzut cum trecea singurică Dunărea pe Crivățul cel mai întăritat, minînd și cîrmuind luntrea numai din vișlă!... Saū s'o fi văzut cum gonია, încălecată bărbătește, să crape calul supt ea, jurai că-î bărbat ascuns în haine femeiești... Dar și ca femeie-î sta bine preotesei. Cînd o vedeai strobolînd după treburile casei, cu fusta ridicată nițel în cîngătoarea strînsă pe trupușoru-î mlădios, nu-ți venia să-ți mai iei ochii de la ea.

Sima Baltag ar fi îmbătrînit argățînd la popă numai de dragul preotesei.

Dar, cum era pornit și furtunos, s'a hotărît să mai slujească vre-o cităva vreme și, dacă preoteasa va sta tot îmbufnată către el, să-și ceară simbria și să plece. În acest timp se imprimăvăraseră de-a binele și oamenii se gătiaū de arat.

Cucorii veniau în țară în stoluri lungi, vorbind cînd și cînd în lîmba lor prin văzduhul albastru. Dunărea cîrgea limpede, albastră, voioasă c'a scăpat de povara sloilor. Numai Sima Baltag sta mohorit, și nu-î da inima brînci să se înfigă la muncă.

— Ce-î, Simo, ce-î? — îl întreba une ori popa, glumînd. Ori ți

s'au înneecat corăbiile cu cenușă? Ori ți-a ars arătura? Ori ți s'a făcut de însurătoare? Lasă, nepoate, c'am ales eu o fată pentru tine.

Dar Sima nu răspundea nimic; își îndesa căciula mai pe ochi și ridica nasu 'n sus par'c'ar fi mirosit vînatul de primăvară. Era atîta frumuseță risipită 'n văzduh și atît miros îmbătător de tămîioară!... Și cu timpul ciresiî s'au umplut de floare, de par'c'ar fi fost suflați cu argint, și ciocîrliile par'că înnebuniseră plutind și ciripind în undele curate ale înălțimilor.

Treceau zilele una cite una, încărcate de dulcile miresme ale primăverei. Perdeaua de sălcii de pe malul Dunării părea brumată, ca aburită de răsufllarea apeî.

Lumea din sat dormia în bătătură, căci trecuse Sfîntu-Gheorghe, și Sima se culca totdeauna în căruță, acoperindu-se cu zeghea lui mocănească.

Și, cum sta așa cu fața în sus, se uita la cerul spuzit de stele, și li zicea la multe pe nume. Uite: *fata cu cobilița*, pe umere; uite, *carul* cu proțapu'n sus; uite *hora*. Și se gîndia: cînd o răsări cloșca supt Măgura Crucii, atuncî se satură boul de iarbă. Atuncî sînt nopțile mici, dar iarba-i grasă. Atuncî mă duc și eu de la popă...

Dar iată că 'ntr'o zi un cîne turbat s'a năpustit în curtea popii, dînd peste cîni, încoltindu-i, mursecînd pe Joian, un taur frumos, numai de doi viței.

Un cîrd de oameni năvăli după el, și cînele turbat căzu supt ploaia de lovituri de ciomege și de furci. Sima și popa aflară seara de această întîmplare.

— Să luăm seama, părinte, zise Sima, să nu se întîmple vre-o nenorocire.

— Poate ne-o feri Dumnezeu, nepoate!

— Paza bună trece primejdia rea. Mai bine să-l leg eu pe Joian la o parte de celelalte vite.

... La cinci zile după aceasta, Joian a turbat. Era într'o Duminecă dimineața. Preoteasa era în grădină să smulgă vre-o două-trei cepe; Sima robotia prin curte; popă era la sfînta biserică.

Și iată că de odată s'auze un răget grozav și un zgomot ca de luptă.

Taurul trăgea cit putea de funia cu care era legat. Dar funia era groasă, nouă, și nu se rupea.

Preoteasa fugi spre curte. Dar, cînd să treacă pe lingă Joian, acesta se opinti, pus în genunchi, și funia pîrii, se rupse. Taurul a început a boncăi și a împunge sălbatec în pămînt, răscolindu-i țărîna. Apoi porni în goană nebună după preoteasa.

— Saî, Simo, că mă omoară!

Baltag văzuse lupta taurului și pusese mîna pe topor, ieșind în calea vitei. Preoteasa s'a băgat supt leșițele carului. Cînd a văzut pe Sima, taurul a stat o clipă în loc, spre a-și lua vînt. Apoi din toată puterea mușchilor lui vînjoși a pornit spre el, cu capu'n piept, cu bale pe gură, ca niște fire de ață.

A fost o ciocnire nebună: de-o parte, puterea năprasnică a taurului turbat; de alta, fulgerătura groaznică a toporului, care a trăsuit drept lîngă coarne, intrînd adînc. Un muget înspăimîntător a cutremurat văzduhul, și taurul s'a prăbușit în genunchi.

Argatul fusese trîntit și el la pămînt; dar s'a ridicat în sus, și, cît te-ai șterge la un ochi, a întors toporul cu muchea în jos, pornind cu el în ceafa taurului. Acesta se lupta să se puie pe picioare. Dar înc'o lovitură strașnică în moalele capului l-a prăvălit pe pîntece. Un șiroi de sînge i se prelingea pe bot, și ochii mari i se rotocoliau în găuri, albi, înfiorători. Sima i-a pus genuchiul pe grumaz și i-a tăiat beregata — după legea creștinească. Cînd a ieșit preoteasa de supt car, argatul sta neclintit în fața ei, cu cuțitul aburind de sînge:

— A trecut moartea pe lîngă d-ta, hai?, și vocea și fața și statura par'că i se schimbaseră. Fața i se întunecase de tot, și ochii îi licăria în cap.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Iar preoteasa simți un fior rece alunecîndu-i pe spate ca o broboană de ghiată....

IV.

Ah! De cîte ori pornise Ruxandra popei spre căruța în care se odinia hoțul de Sima!

De cîte ori nu plecase ea de lîngă popa, care dormia sforăind, și nu bijbăise pe 'ntunerec să dea de clanța ușei! Căci o ardea, o ardea ochii lui Sima, și inima i se topia de dragul lui. Dar mai totdeauna se întorcea cu inima frîntă de groaznicul gînd ce-i rupea sufletul: cum să se dea ea, femeie de popă, unui argat?!.. Și se întorcea iar în casă, călcînd numai în vîrfurile degetelor, ușoară ca o pisică. Odina nu se mai lipia de ea pîn' la cîntatul cocoșilor din spre ziuă.

Ce vînt rău l-a adus pe Baltag în casa ei?.. Un vîntură-vînt!.. Ori vre-un scăpat din ocnă!.. Nu vezi cum îi licăresc une ori ochii în cap ca la draci?!..

Om cu cugetul curat nu-i el!.. Și preoteasa socotia 'n gînd de cîte ori s'a dus Baltag la biserică în patru ani de zile de cînd slugăria la ei.. De trei ori: odată la un Crăciun și de două ori la Paști... De trei ori în patru ani de zile!..

Un creștin cu frica lui Dumnezeu calcă mai des pragul sfintei biserici...

Dar sufletul ei de femeie-haiduc se răzvrătia împotriva acestor socoteli băbești, și atunci Ruxandra pornia iar spre Sima, dar nu putea ajunge la el, căci o frică grozavă îi înmuia picioarele, o răsucia pe călcioie, făcînd-o să se întoarcă iute 'n casă.. Și-î părea că nu mai ajunge pragul tinzii; îi părea că o mină de plumb i se lăsa pe umărul stîng, oprind-o pe loc...

Dar, cînd Sima li-a spus să-î dea simbria, că vrea să plece, preoteasa a simțit trecîndu-î un fier roș, prin inimă, și atunci și-a dat ea seama că dragostea ei pentru Baltag nu-î dragoste de stîns cu un oftat și cu o lăcrămătură pe furis.

... Să plece el și ea să rămîie?.. Dar cum i s'ar mai părea a doua zi casa, curtea, păsările, grădina, soarele pe cer, cîmpul, lumea? Căci atît de mult o stăpînia chipul lui Sima! I se lumina sufletul cînd îl vedea întorcîndu-se seara de la cîmp, cu biciul petrecut pe după braț, cu căciula îndesată pe ochi...

Și acum să plece?!.. Nu! Orî rămîne la ei, orî pleacă și ea cu el... Capu-î ardea de o durezza, și cămașa o frigea 'n spete.

Luîndu-și scurteica pe umeri, s'a strecurat bișor pînă 'n pragul tinzii, răzimîndu-se de ușor spre a asculta.

Liniște adîncă învăluia satul... Un miros de salcîmî în floare venia din spre grădină... Nici-o stea nu se vedea.

Ai fi jurat că cerul s'a topit în întunerecul nopței... Une orî s'auzia pe sus cite un filfiit de aripă.

Și era atîta liniște, încît auziai mișcarea aripilor ca un fel de scîrțîire ușoară.

O barză, deșteptată din somn, începu de odată să toace pe vre-un coperiș, și toaca ei măiestrită, adînc răsunătoare în liniștea nopții, aducea cu o păcănitură de oase uscate, de oase de morți...

Și peste toate plutia mirosul florilor de salcîmî, amețitor, turburător, încărcat de dorințe pătimașe.

Cum să te 'mpotrivești pornirii furtunoase a inimii arse de dor! Cînd te simți luată pe sus ca de o putere năprasnică și cînd tot trupul ți se 'nmoaie ca ceara, cînd sufletul par'că ți se topește și moare 'n durerea nespus de dulce a dragostei, cum ai cuteza se te 'mpotrivești căderii? Stana de piatră din vîrfîl unui munte stă neclintită vreme de veacuri, dar cînd i s'a măcinat temelia și a început să se plece spre prăpastia înflorătoare, n'o mai poate opri nimic: fiecare clipă îi grăbește căderea. Și ceia ce trebuia să se 'ntimple, se întimplă.

De ce oare a lăsat Dumnezeu atîta cîntec de păsărele și atîta miros de

flori?... Cine poate înțelege mai bine puterea și minunea lui, decât un suflet ce iubește adinc?... N'a spus oare Domnul Nostru Isus Hristos; «mult ai iubit, mult ți se va ierta!».

Și ea iubește, și Dumnezeu o va ierta.

S'a dat cu toată puterea inimii ei.

A fost o dragoste aprinsă, care a izbucnit cum izbucnesc văpăile mult timp oprite... Se simțeau înălțuiri, încătușări supt povara păcatului ce li-a turburat sufletele.

— Simo! zise într'o seară preoteasa, lipindu-se de pieptul lui voinic. Eū nu măi pot trăi fără tine. Cu fierul roșu să-mi frigă ochii din cap, și tot n'ai ucide dragostea mea.... ...Am plins nopți multe eū... Dar nu puteam veni, căci mi-era teamă de tine, mi-era teamă ca de un... ...om rău... De ce?... Tu ai putea vedea noaptea'n codru, Simo?..

— Nu știu, n'am fost nici-odată'n codru noaptea, că n'am avut ce căuta.

Preoteasa se lipsi și măi tare de el și, strecurînd un oftat ușor:

— Ia spune, Simo, ce-ai face tu să ne prinză popa?

— Eū?

— Da, tu!

— Hm!

— Ce?

— Aș vedea eū atunci!

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Preoteasa parc'ar fi fost atinsă de un fior de frig. Printr'o spăr-tură de nor, o geană de lună îi privia.

Două cucuvele — privighetori de-ale morții — își înginau pe turla bisericii cîntecul lor trist, înfiorător în adîncea tăcere a nopții...

... Dar Sima n'a măi plecat de la popa, căci «își luase seama».

«Cînd mi-o veni la îndemînă, fug eū cu preoteasa», își zicea el de multe ori...

V.

Noaptea Crăciunului... Nîngea... Un sunet de clopot scapă din clopotnița bisericii, luîndu-și zborul prin văzduh. E ușor, cald, suptire, tremurat. Ai fi zis că-i e frică să nu se topească la atingerea fulgilor de zăpadă. Dar după el urmară altele, măi îndrăznețe, măi puternice, și în curînd umplură înălțimile cu o musică dulce, legănată ca valurile. Fiecare dangăt de clopot pornia ca o pasăre în zbor...

O umbră se furișă spre grădina popii...

— Gata?

— Da!

— Haidem!

Călușei atinși cu sfircul biciului porniră pe podul de ghiață. Dunărea amortise, înghețase tun. Săniile făcuseră pîrtie pe ea, dar, în necurmata cădere a zăpezii, pîrtia s'ascundea une ori, ca acoperită de o perdea...

Apoi iar se deslușia cotind printre colțuri de ghiață... Pe la adîncimi, se auzia pîrîitură ca de surpătură.

Fugarii nu-și vorbeau nimic: preoteasa, învăluită într'o scurteică, sta în fundul săniei pe niște paie; Sima Baltag mîna călușei sprintenii pe ale căror nări ieșiau suluri albe de aburi...

Ce strașnică goană!

Sania se cățara pe suișuri de ghiață sau aluneca pe oglinzi netede ascunse supt stratul de zăpadă... Și nu mai vedea nici la cinci pași înaintea ta, căci se pusese un crivăț strașnic.

Din spre pădurile de sălcii bătrîne ale ostroavelor s'auzia urlat de lupi... Căii se opriau une ori, sforăind pe nări și zbatîndu-se în hamuri...

— O să ne mănince lupii, Simo!

Dar Sima nu răspunse nimic ci dădu biciu cailor.

De jur împrejur cădea zăpada albă-albă, moale ca puful. Iar supt ei, poate la două-trei palme grosime, curgea, ascunsă, Dunărea...

Peste întinsul colțurat al ghețurilor îngrămădite pe alocuri, crivățul trecea ca un zmeu întăritat, suierînd înspăimîntător...

De-odată tovarășul de fugă al preotesei, se 'ntoarse spre ea:

— Îmi pare c'am greșit drumul!...

M'a orbit viscolul și am cîrmit-o spre «Piscul Turcului».

— Ține tot la stînga, să ne îndepărtăm de șioaie.

Spre Piscul Turcului Dunărea avea virtejuri ce nu înghețau niciodată. Să fi fost gerul cît de strașnic, zăriaia acolo ochiuri de apă. Acestea erau șioaiele, pergheluri de apă, încunjurate de ghiață... Aî scăpat în ele?... Nu mai e mîtuire!... Apa te iea și te bagă pe supt sloi, pe supt podul de ghiață.

Sania mergea acum încet... Sima o luase pe jos înaintea ei. Ruxandra mîna căii, din sanie.

Cînd aî scăpat de primejdie, aî pornit-o iar pe goană... Din spetele cailor ieșiau aburi fierbinți. Un lup începuse a urla pe aproape de ei.

Zăpada cădea nemiluit... Spulberată de vînt, tăia 'n obraz, scrijăla ochii. Iar căii n'o mai conținea din goană, par'c'ar fi fost mînați de-un duh rău...

— Stai, Simo,... oprește!

Un rotogol vînat răsărise înaintea cailor, la doi stîneni: era un șioiu.

Dar căii goniau prea repede... Sima trăgea de hățuri, să li rupă gurile... Preoteasa își acoperi fața cu minile.

Caii aŭ bilticit întâiŭ cu picioarele de dinnainte, apoi cu cele de din-
napoi: ghiata pîrii, se sfiŕŕi de odată, ŕi sania scăpătă în apă... ŕi
cai ŕi fugari s'aŭ dus pe supt ghiată...

A doua zi, numai paiele din sanie mai plutiăŭ în ŕioiŭ.

C. SANDU-ALDEA.

D O I N Ă

Dulce cîntec de durere,
Doină, de urit imi ŕii,
Singură cînd staŭ cu dorul
În odăile pustii.

De cînd singură-s în lume,
De cînd dorul mi-î stăpîn,
În amurg, duioasă doină,
Ca pe-o rugă te îngîn.

Tremură durerea'n viersul
Legănat ŕi plîngător ;
Sufletul spre cer înaltă
Ruga sa de ajutor.

ŕi, cînd noaptea 'ncepe dorul
Să-mi ŕoptească de-un mormînt,
Cu privirea către stele,
Doină, ŕi atunci te cînt.

ANA MANOLACHE HOLDA.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

POVESTE ¹

(Urmare.)

Lupul se ascunse în dosul unei tufe, ŕi, cînd se apropiè Crăiasa de el,
se răpezi asupra ei, o înŕfăcă în brațe, ŕi o rupse de fugă.

Roabele, cuprinse de spaimă, se împrăŕtiară care încotro, iar lupul
duse pe zînă la Făt-Frumos, ŕi i-o dădu în brațe, leŕinată precum era.

Făt-Frumos, cînd se văzu cu așa odor în brațe, își pierdu mințile.

Dar avea ŕi dreptate: zîna Crăiasa era așa de frumoasă, precum nu
mai fusese alta până atunci, pe lume, ŕi nici de atunci încoace alta de
potriva ei nu s'a mai ivit, ŕi, cît va fi lumea lume, a doua că dînsa nu
se va mai găsi.

D'apoi zîna!

Cînd se deșteptă din leŕin, ŕi-ŕi ŕinti privirea în ochii lui Făt-frumos,
iŕi împreună iarăŕi genele, iŕi desfăcu brațele ŕi, incolăcîndu-le pe după
gîtul lui, îi zise :

— Lupule, pentru că m'ai furat, a ta să fiŭ!

¹ Vezi No. 34, 35, 38, 41, 44, ŕi 46.

Lui Făt-frumos i se furișă dragostea în inimă, și nu se mai putea despărți de zână.

S'o mai ducă el Împăratului care-i făgăduise paserea de aur? Nici că se gândia la una ca asta: el nu știa ce-ar face ca să și-o poată păzi mai bine.

Lupul, însă, care știa pentru ce îndurase Făt-frumos atâtea nevoi și poate pentru că nu avea tocmai multă încredere în credința femeilor, începu să-i șoptească la ureche și să-i aducă aminte că soră-sa, fata lui Peneș Împărat, suferă în ascunzătoarea unde a mistuit-o zmeul, și suferă din pricina lui.

Atunci Făt-frumos și-a venit în fire, și, călcându-și pe inimă, a luat pe Crăiasa în brațe și a dus-o împăratului care i-o ceruse.

Acesta, când a văzut-o, i s'a închinat cu toată curtea lui, și a dat lui Făt-frumos pasărea cea cu totul și cu totul de aur.

Fringându-i-se inima de jale, Făt-frumos s'a mai uitat odată la zîna Crăiasa, care rămăsese cu ochii în lacrimi, și a plecat.

Graur împărat, văzînd paserea de aur, hoțul care atita vreme îl chinuise, se bucură foarte mult, și, mulțămînd lui Făt-frumos, îi arată încotro să apuce pentru a nemeri la locuința zmeului, pe care-l căuta de atita amar de vreme.

V.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Într'un tîrziu, ajunsese înaintea unui palat mare și frumos. În palatul acesta era soră-sa, pe care zmeul o furase, și de la care hoțul de zmeu era în dușmănie cu alți doi frați ai lui: fiecare din ei voia ca a-lui să fie fata de împărat. Din pricina asta, zmeii trăiau mai mult în ceartă, și de multe ori erau să se răpuie unul pe altul.

Cînd se apropiă Făt-frumos de palat, numai ce zări la o fereastră pe soră-sa, și, fără a mai sta mult pe gînduri, intră pe poartă, și străbătu înăuntru palatului.

Soră-sa, cînd l-a văzut, a înlemnit.

După ce și-a venit în fire, și a înțeles că nu visează, s'a aruncat în gîtul frăține-său, și a început să plîngă de bucurie, de gîndia că se rupe inima într'însa.

Cînd s'a mai liniștit, a început Făt-frumos a o întreba, și i-a spus soră-sa iată cum și iată cum, și numai ce buzduganul zmeilor se izbi în poartă, și din poartă în ușă, și din ușă căzu drept în mijlocul casei.

Acesta era semn că zmeii se întorc de la vînat, și trebuiau să găsească mîncările nici reci, nici calde, ci numai bune de mîncat.

Fata de împărat, văzînd buzduganul, a prins a tremura și a se văicăra, că de-acuma vin zmeii și s'a isprăvit cu Făt-frumos.

Dar el, punînd mîna pe buzdugan, îl ridică frumușel și, învîrtindu-l odată în jurul capului, îi făcu vînt și se duse de șapte mile mai departe de locul de unde-l aruncaseră zmeii.

Iar zmeul cel mai mare, cînd a văzut că buzduganul trece, ca glon-
ele din pușcă, pe dinnaintea lor, și se împlintă de șapte coți în pămînt,
a înțeles că nu-î bine, și, dacă nu i-ar fi fost rușine de frații cei mai mici,
s'ar fi dus la calea întoarsă.

Și-a luat zmeul inima în dinți, și, cînd a intrat pe ușă, a deschis numai
gura ca să-l întrebe pe Făt-frumos cum de-a îndrăznit să calce pe îm-
părăția lui, dar n'a avut parte să-și zică tot cuvîntul, cînd voinicul nos-
tru l-a și ars cu buzduganul, în numele Tatălui, de s'a rostogolit zmeul
dracului, și s'a făcut țărână.

Zmeul cel mijlociu n'a apucat bine să vadă sfirșitul celui mai mare,
și Făt-frumos l-a și trăsnit, și l-a făcut una cu pămîntul.

Atunci zmeul cel mai mic, înțelegînd ce-l așteaptă și pe dinsul, n'a
mai stat în cumpănă, și, cît ai clipi, s'a făcut nevăzut.

Ori-cît l-a căutat Făt-frumos, n'a fost chip să dea peste el.

Diavolul de zmeu se ascunsese în fundul pămîntului, numai să nu deie
ochii cu spaima zmeilor.

După ce a făcut atîta ispravă, s'a hotărît Făt-frumos să se mai odihnească,
și apoi să plece, cu soră-sa, înapoi în spre împărăția lui Peneș Împărat.

Și, pe cînd gîndia să pornească peste două zile, iaca numai că soră-sa
cade bolnavă la pat.

Îi venia greu, lui Făt-frumos. El singur-singurel, cu un bolnav lingă
dinsul, ce se știa face

Dar numai de noroc să nu se plîngă omul!

Ce să vezi D-ta, de unde nu era țipenie de om prin meleagurile acelea,
de odată se pomenește în curte cu un Romînaș sprinten și voinic, care
căuta să se bage la stăpîn.

Bucuria lui Făt-frumos!

Din două cuvinte s'au înțeles, și străinul acela a rămas argat la el.

Și era harnic, argatul, și îndeminatec la toate, de-ți era mai mare dragul
să te uiți la el.

Un lucru, însă, nu-l putea bănui Făt-frumos: argatul acela era chiar
zmeul cel mai mic, care-și pusese în gînd să-î vie de hac prin viclenie,
dacă prin putere văzuse că nu are ce-î face.

Se prefăcuse zmeul în om, și tot el, prin fermecătoriile lui, o îmbol-
năvise pe fata de împărat.

Ca să-î mai treacă uritul și necazul, Făt-frumos umbla mai toată ziua
la vînătoare.

Într'o zi, pe cînd era el dus prin codri, argatul veni în casă la stă-
pînă, și, luîndu-se la sfat, din una din alta aduse vorba și despre leacuri.

— Doamne, stăpîne, — zise el — cît am umblat eu prin lume, am văzut
mulți bolnavi ca D-ta, și nici unul leac n'a mai avut, afară de acei cari
aū mîncat mere din mărul roșu. Dar, de!... cine s'ar găsi să-ți aducă
mere de acelea! Cine să-și puie viața în primejdie!

ARTHUR GOROVEI.

(Va urma.)

C Î N T E C E

I

Pe pământ, în cer, aiurea,
Undeva... — mai știu eu unde —
E ceva atotputernic
Ce de-apururea s'ascunde
Și se joacă cu norocul
Oamenilor ce suspină
Cum se joacă vîntul toamnei
Cu frunzișul din grădină...

O, de cîte ori în viață
N'am rămas bătut de jale,
Încercînd să aflu cine
Îmi aduce nori în cale
Și mereu îmi amăgește
Sufletul și mîl îmbată
Promițindu-î zări albastre
Care n'au fost nici-odată.

II

Sub teiul înălbit de flori
Mă-duc și-acum de-atîtea ori,
Și dragostea cu mine-o iau
Și stai... și stai...

Sub teiul legănat de vînt
Rămîn cu ochii în pămînt
Și simt cum toate 'n mine mor
De dor... de dor...

Sub teiul unde-am stat cu el
Îmi pun în deget un inel
Și degetul la sîn mi-l strîng...
Și plîng... și plîng...

VETURIO.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

CRONICA

D. V. Pirvan a găsit într'un manuscript al Academiei Romine cuvîntul de îngropare pe care un dascăl, de loc din Ardeal, l-a ținut pe românește într'un sat care astăzi se află în Bucovina austriacă, la îngroparea unei jupăneșe moldovene, dintr'o familie destul de mare, în anul 1639, cînd cartea bisericească era încă, înainte de toate, carte slavonească. Ni se dă o ediție foarte îngrijită a acestui cuvînt, în broșura *Un vechiu monument de limbă literară românească*, Socecă, 1904 (extras din «Convorbiri literare»). Dar cărticica are o însemnătate și mai mare prin faptul că autorul ei a scos, cu un zel care nu se poate întrece, din toate izvoarele ce i-au stat la îndămină, genealogia familiei Ciogolea, din care făcea parte jupăneasa ce se îngropa atunci, în 1639. Și, pentru că Ciogoleștii au fost boieri mari, amestecîndu-se și în tulburările schimbătoare de Domnie ale Moldovei din veacul al XVII-lea, epoca lor de înflorire, d. Pirvan a dat astfel, nu numai un capitol de genealogie, mult mai bun decît folositoarele genealogii ce înjgheba până acum, cu priceperea unui diletant, cîte un Tanoviceanu, — ci o însemnată contribuție la istoria Moldovei.

*

În «Amicul poporului» din Tirgu-Jiu, care începe acum anul al IV-lea, e de laudat articolul frumos prin care dr. I. Pătrășcoiu, un tînăr ce a făcut studii bune în Germania, ocupîndu-se de băncile populare, arată scopurile ce urmărește societatea «Lumina» și această revistă, care-i aparține. «Știm

cit avem de lucru, dar nici voința, nici dragul jertfei nu ni lipsesc. Nici-o împărăție n'a căzut dintr'o singură săgeată, cu atât mai puțin marea Împărăție a Neștiinții și a Răutății omenești» (uitați Prostia omenească, prin care se unesc așa de bine celelalte două, Prostiie care-și are gazetele, revistele, corectorii și profesorii și care, mai răufăcătoare decît Neștiința, aduce urmări care nu se pot deosebi de ale Răutății). Aceleași păreri răsună în cîntec, în poesia «Sus Inimile». O observație: dacă n'avem decît să mulțămim pentru recomandăția revistei noastre către învățători, nu ne împăcăm de loc cu părerea pe care o are d. dr. Pătrașcoiū despre ziarul «Cronica» luat în întregul lui, — și aceasta pentru că noi îl cunoaștem mai bine decît redactorul de la «Amicul poporului». E apoi o linie netedă între bine și rău, frumos și urît, folositor și netrebnic, care nu se ține în samă destul la noi. Întăia datorie a generației de astăzi — datorie pe care n'o îndeplinește cînd îngăduie ca un fleac veninos precum e *Cultura romînă* să înceapă anul al II-lea — e să fie intransigentă, sălbatcă de intransigentă față de valorile intelectuale și, cel puțin tot atîta, față de cele morale.

*

«Societatea femeilor romîne», din București și-a început și cursurile și conferințele. Din acestea de pe urmă s'au ținut pînă acum trei. Lumea care pare pînă acum mai străină de cultura și literatură românească se apropie vădit și cu o sinceritate care bucură adînc de aceste manifestări superioare ale conștiinții neamului. Înaintăm astfel către ceia ce trebuie să fie cea mai înaltă țintă a silinților tuturor: unirea în același suflet a întregului nostru neam, peste toate hotarele de țeri și clase. Folosul ce ar ieși din această mare faptă națională, folos de mîndrie, de siguranță, de lumină, ar fi nemărgenit.

*

Ultimele numere ale revistelor literare aduc știri bune. «Luceafărul» se înfățișează într'un strălucit număr ilustrat, care vorbește prin icoane și cuvinte despre expoziția d-lui Chemon Loghi. O idilă cioplită aspru dar plină de o adîncă observație a naturii și vădind un real talent serios, e «La stîină» de Petru Popa. În ultimul număr al «Familiei». Tot acolo Cronica, pe care o iscălește un tînăr, Emil Isac, e vioaie: redactorul ei arată cunoștința de literatură străine și agerime, însușiri care nu trebuie umbrite de la început prin lovituri nedrepte ca acelea împotriva cercului din Blăji ori prin luarea în batjocură a «liberei României, pretinsa Țară a poesiei romine» (să fie oare păcatul greu de care s'a făcut vinovat d. Aurel Onciul în Bucovina, vorbind de rău România, molipsitor și pentru Ardeleni?) Schița de la țară pe care o dă d. I. Ciocîrlan în *Făt-Frumos* e tot așa de curată și binefăcătoare, ca și aceia, cu subiect înrudit, care s'a publicat în revista noastră. Iar poesia *Despărțire* din *Lumina* de la Bitolia, iscălită George Ceara, e cu adevărat înduioșătoare și impune un nou nume de poet romîn.

*

Asupra studiului d-lui I. Petrovici, *O problemă de filosofie* (Socecă, 51 pp. în 8°) d. Maiorescu se rostește astfel:

«Am cetit cu luare aminte și cu un interes crescînd lucrarea d-lui Ioan Petrovici: «O problemă filosofică» și găsesc că are din multe puncte de vedere un merit deosebit: Mai întîiu este scrisă în cea mai bună limbă românească, apoi dovedește o deplină pătrundere a teoriei idealiste și — mai presus de toate — este o încercare *originală* de a aduce explicarea și aplicarea cunoștinții omenești cu un pas mai departe». N. IORGA.

*

Primim întăiul număr din *Biblioteca populară aromînească* «Lumina», ce se tipărește aici în București, în tipografia ziarului «L'Indépendance Roumaine». Titlul broșurei este *Părăvulii*, anecdote populare, de d. N. Bațaria; sînt vre-o 16 bucăți, în versuri, toate cu hazul sănătos ce caracterizează pe Românul de ori și unde. Al doilea număr va cuprinde povestiri *Din Viața Aromînilor*, iarăși de harnicul d. N. Bațaria.

Din prefața întăii broșuri aflăm că biblioteca ni va da cite un volumaș în fiecare lună și «lucrările din dialectul aromînesc vor alterna cu cele în limba *literară*». Scopurile bibliotecii sînt cele mai potrivite și ar putea inspira fericit pe conducătorii altor societăți similare, ale căror broșuri sînt scrise une ori de oameni ce nu cunosc în de ajuns nici limba poporului de unde sînt, nici limba noastră literară (d. p. Asociațiunea pentru cultura poporului romîn din Ardeal). E vorba, în primul rînd, ca broșurile «*să deștepte gustul de cetire și să lumineze pe poporul aromînesc*»; «volumele ce vor apărea în limba cultă vor urmări, pe de o parte, *să popularizeze cît mai mult cunoștința acestei limbî la elementul nostru*, iar, pe de altă parte, *să-î facă pe Aromîni cît mai cunoscuți din toate punctele de vedere*». Mijloacele pentru ajungerea acestor scopuri bine cumpănite sînt iarăși, în deosebire de alte biblioteci similare, tot atît de priceput alese: se va trata viața Aromînilor, obiceiurile și moravurile lor, gospodăria și ocupațiile lor, se va face descrierea orașelor, comunelor și așezărilor lor, se va vorbi despre oamenii lor mari, etc., etc. Prețul unei broșuri e 25 bani, sau 2 lei seria de 12 broșuri. I. Sc.

RĂSPUNS

L. M. Căinți, Focșani. — Vă rugăm să ne mai trimeteți încă odată versurile. Mulțumiri.

POȘTA ADMINISTRAȚIEI

De aici înaintea «Sămănătorul» apare numai în ediție pe hîrtie bună. Prețul abonamentului pe un an e 10 lei, cari se plătesc înaintea.

Cu începere de la 1-iă Ianuar 1905, **abonamentul pentru străinătate va fi de 12 lei**, în cari se cuprind și cheltuielile de expediție.